

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK II.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.11 (248)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

Dolná/Nižná a Horná /Vyšná Kysuca (ešte stručne k starším názvom Turzovky a Vysokej)

Časť mapy Trenčianskej stolice z roku 1799

Už dávnejšie sme aj na tomto mieste (tieto informácie sa objavili aj v obecných monografiách) písali o skutočnosti, že tak Turzovka, ako aj Vysoká používali v minulosti viaceré pomenovania. V prípade Turzovky to bolo označenie Predmier i Kysuca, v prípade Vysokej bol binárny názov Lúpežov/Lúpežovo/Lúpežná. Ale naše poznatky o tejto problematike sa nedávno opäť o niečo rozšírili. Obe lokality boli označované aj ďalším pomenovaním, ktoré zároveň dokumentuje ich spoločnú históriu.

Ale pekne poporiadku. Je už všeobecne známe, že Turzovka bola založená koncom 16. storočia na mieste pôvodnej dlhopoľskej osady Predmier, po ktorej jej ostalo na ďalších takmer dvesto rokov binárne pomenovanie. Turzovka inak Predmierom nazývaná, píše sa na jednom z odpisov lokačného privilégia. V úplných začiatkoch bol jej názov Turzova (dedina), postupne Turzovka, v cudzojazyčných písomnostiach Thurzofalva. V roku 1601 bolo nanovo vymedzené Thurzovo panstvo na horných Kysuciach, ktoré hranicu Bytčianskeho panstva posunulo z Predmieranky na úkor Budatína smerom na východ až na riečku Olešnú. O rok neskôr sa toto nové vymedzenie dostalo aj do lokačného privilégia, ktoré Thurzo

vydal lokátorovi Adamovi Boncovi. Pôvodná Turzovka sa rozprestierala od moravsko a sliezsko-uhorských hraníc (okrem niekoľkých majetkových enkláv považských obcí na území dnešného Makova) až po Olešnianku, patrili tam aj územia neskorších obcí Vysoká a Olešná. Vysoká vznikla nedlho pred rokom 1615, keď sa už prvý raz spomína ako Lúpežov. Podľa informátorov J. Marca (*Drevený život, kamenný chlieb*, s. 405) sa názvom Lúpežov označoval len Vyšný Kelčov, nie celá Vysoká. Je síce zaujímavé, že sa takáto tradícia u starších obyvateľov obce dodnes udržala, ale písomné pramene hovoria o Vysokej ako o Lúpežove (porovnaj monografia Vysoká n. Kysucou, s. 36-37). Na druhej strane nie je vylúčené ani Marcovo zistenie, pokojne sa mohlo stať, že názov istej časti figuroval nejaké obdobie ako binárne označenie celej obce. Podobné prípady sú známe aj z iných obcí (napr. Krasotín – Radôstka).

Pripomienkou na spoločnú, hoci nedlhú vzájomnú históriu Turzovky a Vysokej, sú názvy, ktorými boli tieto obce označované najmä v prameňoch moravskej proveniencie: Horná/Vyšná a Dolná/Nižná Kysuca. Prvý raz sa s týmto názvom stretávame pri Vysokej v roku 1645, v dokumente je nazvaná Kysucou (*Kyssucze*). Celkom bezpečne ide o Vysokú, pretože Turzovka je

v tej istej písomnosti uvedená ako *Przedmierz*. O niekoľko rokov neskôr (1653) bolo už rozlíšenie úplne evidentné. Vysoká je uvedená ako *Kysuce Horní*, príp. *Vyšní* a Turzovka *Dolní Kysuce*. Teda označenie, pôvodne sa vzťahujúce iba na Turzovku, sa po istom čase začalo uplatňovať aj na pomenovanie Vysokej. Názvy Horná/Vyšná a Dolná/Nižná Kysuca nie sú síce veľmi časté, ale niekoľko zmienok sme predsa len našli. Je nepochybné, že časom sa nájdu ďalšie. Inak prevažovali počas 17. storočia klasické podoby názvov, pri Turzovke Turzovka, Predmier či Kysuca, pri Vysokej Vysoká, Lúpežov a takisto Kysuca. V niekoľkých prípadoch musíme tieto lokality rozlíšiť len na základe celkového kontextu, alebo podľa mena konkrétneho obyvateľa, no nie vždy je to možné urobiť s úplnou istotou. Podľa súčasného stavu poznania však názvy Dolná a Horná Kysuca zanikli ešte v priebehu 17. storočia a prevládli súčasné pomenovania Turzovka (Predmier) a Vysoká (zriedka Lúpežov). Aj z tohto onomastického miniexkurzu jasne vidieť, že Turzovka je „matkou“ všetkých neskorších bytčianskych obcí na hornom toku Kysuce, pretože z jej rozľahlého chotára sa postupne vyčlenili Vysoká, Olešná, z Vysokej neskôr Javorník-Čierne, dnešný Makov.

NÁJDU SA EŠTE PAMÄTNÍCI?

Pri zhromažďovaní exponátov do depozitu mestského múzea sa ešte vždy nájde veľa zaujímavých predmetov. Medzi najinteresantnejšie a veľmi vzácne patria staré rodinné fotografie, ktoré však nie vždy vieme identifikovať. Tak je tomu aj teraz, preto sa obraciame aj na členov Spolku (ale nielen na nich), či by nám niekto nevedel pomôcť s identifikáciou priloženej fotografie. Predpokladáme, že ide o fotografiu vyhotovenú v Turzovke niekedy v prvej či druhej dekáde 20. storočia (určite pred rokom 1918) a že sa na nej nachádzajú jej obyvatelia. Podľa mestského typu oblečenia a vizáže by mohlo ísť o členov rodiny notárov, učiteľov či všeobecne vtedajšej turzovskej inteligencie. Nájde sa niekto, kto by Spolku a múzeu vedel pomôcť v ich úsilí? Budeme vďační za akúkoľvek spresňujúcu informáciu (spolok.spt@gmail.com).

DROBNIČKY

V polovici novembra sa Spolku podarilo zabezpečiť kamenný pilier, na ktorom bude umiestnená pamätná plaketa označujúca v minulom roku vysadený strom pokoja pri farskom kostole. Na pilieri dominuje logo Spolku, ako iniciátora zasadenia stromu pokoja, pod ním sa nachádzajú erby partnerov: mesta a farnosti Turzovka. Pilier obsahuje aj text: VYSADENÉ 11. 11. 2018. Osadenie piliera s plaketou sa uskutoční po plánovaných terénnych úpravách pri farskom kostole.

Strom pokoja je medzinárodný projekt, ktorý vznikol na Slovensku pri príležitosti 100. výročia ukončenia prvej svetovej vojny a bol iniciovaný žilinským krajinným architektom Markom Sobolom. Hlavným cieľom projektu je podporiť posolstvo mieru výsadbou pamätných stromov v priebehu štyroch rokov (2018 – 2022) na všetkých kontinentoch. Aktuálne je vysadených 9 stromov v šiestich krajinách (Slovensko, Rusko, Srbsko, Rakúsko, Poľsko a USA). Viac sa o celom projekte možno dozvedieť na webe: <https://www.tofp.eu/sk/#o-projekte>.

VÝROČIA ČLENOV

V mesiaci november oslávili životné jubileá a polokruhé narodeniny členovia Spolku

Martin Krištiak,
Turzovka

Anna Gaťová,
Žilina

Želáme im všetko najlepšie, pevné zdravie a v ďalších rokoch veľa síl, úspechov a rodinnej pohody.

SMÚTOČNÉ OZNÁMENIE

V sobotu 2. novembra 2019 zastihla Spolok smutná správa. Vo veku 83 rokov zomrel v Bratislave jeho zakladajúci a dlhoročný člen **Ing. Ivan Trancík**, zakladateľ a generálny riaditeľ spoločnosti I.TRAN.

Rodine a pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť. ČESŤ JEHO PAMIATKE.